

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบันสภาพชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไปมาก แนวทางการดำเนินชีวิต ก็เปลี่ยนแปลงไปผู้คนส่วนใหญ่ต้องต่อสู้ดิ้นรนมากขึ้น เหตุปัจจัยของชุมชน มีความสลับซับซ้อนมากขึ้นด้วย บทบาทของพระเครื่องจึงได้เข้ามาสู่ชุมชน จากอดีตชุมชนส่วนใหญ่ มีวัตถุประสงค์ในการครอบครอง พระเครื่อง เพื่อเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนา เป็นที่พึ่งพาทางใจ แต่ปัจจุบันเนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคม ที่มีการแข่งขันกันสูงมากขึ้น รูปแบบและวัตถุประสงค์ของการมี พระเครื่อง จึงแตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเรื่อง “พระเครื่องกับพระพุทธศาสนาในประเทศไทยปัจจุบัน” ขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาแนวคิด ความเชื่อ ความศรัทธาของชาวพุทธไทยต่อพระเครื่อง ความเชื่อเรื่องพระเครื่องลวดคล้องหรือขัดแย้งกับคำสอนของพุทธศาสนาหรือไม่อย่างไร และเพื่อศึกษาบทบาทของพระเครื่องต่อการนับถือพุทธศาสนาของสังคมไทย รวมถึงศึกษากิจกรรมของชาวพุทธที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่อง และผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ กลุ่มพุทธศาสนิกชนและประชาชนทั่วไป กลุ่มพระภิกษุ—สามเณร กลุ่มผู้จำหน่ายพระเครื่อง และผู้นิยมสะสมพระเครื่อง ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ปริมณฑลและต่างจังหวัด

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ในการคำนวณและวิเคราะห์สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard Deviation) ทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ทำกรว่า มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi — Square) วิเคราะห์ความสอดคล้องของข้อมูลโดยใช้สถิติ Kappa และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Pair Sample T-Test

1. สรุปผลการศึกษา

1.1 ด้านข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ทั้งสิ้น 300 คน พบว่า ผลการศึกษาพบว่า อายุของผู้กรอกแบบสอบถาม ช่วงอายุที่มีมากที่สุดคือ 21 — 30 ปีส่วนใหญ่มีอายุ 28 ปี และช่วงที่อายุน้อยที่สุดคือต่ำกว่า 20 ปี โดยที่อายุเฉลี่ยของผู้ที่กรอกแบบสอบถามทั้งหมดคือ 32.09 ปี จำแนกตาม เพศ เป็นเพศชายสูงกว่าเพศหญิง ระดับการศึกษาจบปริญญาตรี สถานภาพโสด อาชีพพระภิกษุ เป็นพระภิกษุมากที่สุดและมีรายได้ต่ำกว่า 50,000บาทต่อปี (สาเหตุ เนื่องจากการ

กำหนดกลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 30 จากทั้งหมดเป็น พระภิกษุ-สามเณร) และจำแนกสถานที่เกิด/ถิ่นกำเนิด อยู่ที่กรุงเทพมหานครมากที่สุด

1.2 ด้านแนวคิด ความเชื่อ และความศรัทธา ต่อพระเครื่อง

ส่วนใหญ่มีพระเครื่องไว้ในครอบครองสูงสุด แหล่งที่มาของพระเครื่อง คือ ญาติหรือบุคคลที่คุ้นเคยมอบให้ แหล่งที่มาของพระเครื่องที่น้อยที่สุด คือ จากจากการทำบุญกับเช่าจากบุคคลอื่น พระภิกษุสงฆ์มอบให้กับจากการทำบุญกับเช่าหรือสั่งจากวัด พระภิกษุสงฆ์มอบให้กับเช่าจากบุคคลอื่นกับเช่า หรือสั่งจากวัดและญาติกับการทำบุญกับเช่าจากบุคคลอื่นกับเช่าหรือสั่งจากวัด จำนวนพระเครื่องที่มีในครอบครองมากที่สุด คือ 1-10 องค์ สาเหตุการครอบครองพระเครื่องเพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ช่วยสร้างกำลังใจมีจำนวนผู้กรอกแบบสอบถามให้ความสำคัญมากที่สุดเป็นอันดับ 1 โดยเห็นว่า การนับถือพระเครื่องสอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา แต่ทั้งนี้การนับถือพระเครื่อง มิได้หมายรวมถึงความเชื่อต่อ พระเครื่องซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเป็นความเชื่อที่ขัดต่อหลักคำสอนเช่น การอธิษฐานขอให้พระเครื่องคุ้มครอง หรือบันดาลโชคลาภเป็นเรื่องที่ไม่สอดคล้องกับคำสอนทางพุทธศาสนา การปลุกเสกพระเครื่องเป็นเรื่องที่ขัดต่อหลักคำสอนทางพุทธศาสนา เป็นต้น และส่วนใหญ่แล้วเคยมีประสบการณ์หรือได้พบกับความศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์จากพระเครื่อง

1.3 ด้านความเชื่อ และอิทธิพลของกับพระเครื่องต่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ผลการศึกษาแนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับพระเครื่อง พบว่า โดยภาพรวมมีความเห็นว่าเป็นด้วยกับการมีพระเครื่องพระเครื่องมีความเป็นศิลปะ เป็นพุทธศิลป์ ที่มีคุณค่าทางโบราณคดีและมีประวัติความเป็นมา มีความเห็นด้วยอย่างยิ่งมากที่สุด ที่พระเครื่องช่วยสร้างกำลังใจ เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจได้จริง เห็นด้วยและไม่แน่ใจว่าการปลุกเสกพระเครื่องเป็นเรื่องที่ขัดต่อหลักคำสอนพระพุทธศาสนา ขัดต่อพระธรรมวินัย และเป็นการอวดอุตริมนุชยธรรม ไม่เห็นด้วยที่ การห้อย, พกมีพระเครื่องเป็นไปตามสมันนิยมเท่านั้นและไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการมีพระติดอยู่กับตัวแล้ว ก็เป็นเรื่องประเสริฐมีบุญญาธิการ แคล้วคลาด มีเมตตามหานิยมแล้วการถือศีลปฏิบัติธรรมก็เป็นเรื่องรองไม่จำเป็นในชีวิตประจำวัน ซึ่งในประเด็นนี้เป็นเรื่องที่น่าสังเกตว่า ชาวพุทธส่วนใหญ่ ยังไม่ลืมนะและยังมีบางส่วนที่ตระหนักถึงหัวใจสำคัญของคำสอนในพระพุทธศาสนา จากการแสดงความคิดเห็นดังกล่าว คือ การเน้นที่การปฏิบัติธรรม การทำบุญ ทำทาน รักษาศีลฯ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ มากกว่า การถือวัตถุเป็นที่ตั้ง

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ในด้าน เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส อาชีพ(จำแนกเป็น 3 กลุ่ม) รายได้และสถานที่เกิด/ถิ่นกำเนิด *ไม่มีความสัมพันธ์*กับการมีพระเครื่องไว้ในครอบครองโดยมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 แสดงว่า ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่ม

ตัวอย่าง และการมีพระเครื่องไว้ในครอบครอง ไม่ส่งผลให้พระเครื่องมีอิทธิพลและผลกระทบต่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่เมื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ในด้าน ช่วงอายุ เพศ อาชีพ (จำแนกเป็น 3 กลุ่ม) รายได้ และสถานที่เกิด/ถิ่นกำเนิด กับเหตุผลที่สำคัญที่สุดในการมีพระเครื่องในครอบครอง มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 แสดงว่า ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างและเหตุผลที่สำคัญที่สุด(คือการครอบครองพระเครื่อง เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ช่วยสร้างกำลังใจ) ส่งผลให้พระเครื่องมีอิทธิพลและผลกระทบต่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ด้วยสาเหตุและความสัมพันธ์ข้างต้นนี้ จึงสรุปได้ว่าข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างและเหตุผลที่สำคัญที่สุด ส่งผลให้พระเครื่องมีอิทธิพลและผลกระทบต่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

1.4 ด้านทัศนคติเกี่ยวกับ พระเครื่องในเชิงพุทธพาณิชย์ หรือ ในด้านพาณิชย์

ผลการศึกษาศนคติเกี่ยวกับพระเครื่องในด้านพาณิชย์หรือในเชิงพุทธพาณิชย์

ภาพรวมพบว่า มีความเห็นด้วยว่า ปัจจุบันมีจุดประสงค์แอบแฝงสำหรับการใช้พระเครื่องในด้านพุทธพาณิชย์เป็นจำนวนมาก และในแวดวงการจัดจำหน่ายพระเครื่อง มีมีจรรยาบรรณเพื่อหวังผลประโยชน์อยู่จริงในสังคม เช่นมีการสร้างพระเครื่องปลอม การรวมกลุ่มเป็นการเอื้อผลประโยชน์ทางธุรกิจกันเอง มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยอย่างยิ่งสูงสุด เห็นด้วยว่าการเช่าหาพระเครื่องนั้นเป็นสิทธิของผู้บริโภค หรือผู้ที่นิยมไม่มีผลกระทบใดๆต่อความเชื่อหรือความศรัทธาในพุทธศาสนา ไม่น่าใจว่าการซื้อขาย-แลกเปลี่ยนพระเครื่องมีผลกระทบทำให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมความศรัทธา ในแง่ภาพลักษณ์ เป็นต้น ไม่เห็นด้วยถึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ว่าจะควรสนับสนุนวัดหรือองค์การสาธารณะได้จัดสร้างและ จำหน่ายพระเครื่องเป็นจำนวนมาก การโฆษณาด้านความศักดิ์สิทธิ์ของพระเครื่อง และการมีศูนย์จำหน่ายพระเครื่องซื้อขายแลกเปลี่ยนพระเครื่อง ล้วนเป็นการส่งเสริมให้คนนิยม และเชื่อถือในด้านความศักดิ์สิทธิ์และปาฏิหาริย์ของพระเครื่อง นั้นแสดงให้เห็นว่าการให้ความสำคัญกับพระเครื่องในด้านวัตถุมงคล หวังผลกำไรในด้านการค้ามีเพิ่มสูงขึ้น

1.5 ด้านความเชื่อ และความศรัทธา ต่อพระเครื่องของชาวพุทธส่วนใหญ่ในสังคมไทยปัจจุบันกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา

พระเครื่องช่วยสร้างกำลังใจ เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจได้จริงและพระเครื่องทำให้ระลึกถึงพระศาสดา พระธรรม และคำสั่งสอนของพระองค์ได้ ผลการศึกษานี้สรุปได้ว่า ความเชื่อเรื่องพระเครื่องของชาวพุทธส่วนใหญ่ในสังคมไทยปัจจุบันไม่ค่อยมีความสอดคล้องกับหลักคำสอนในพุทธศาสนา

ภาพรวมของทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มี ด้านแนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับพระเครื่อง ชาวพุทธส่วนใหญ่ในสังคมไทยปัจจุบันสอดคล้องกับหลักคำสอนในพุทธศานาน้อยมาก และมี ส่วนที่มึความคิดเห็นว่ไม่สอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทศศานาเลย นั่นคือ ด้านของพระ เครื่องช่วยแสดงฐานะทางสังคมได้และ การอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ทีล่วงลับไปแล้ว เป็นต้น ซึ่งถึถือว่า เป็นไปตามสมมติฐานทีได้ตั้งไว้ นั่นก็คือ ความเชื่อเรื่องพระเครื่องส่วนใหญ่ในสังคมไทยปัจจุบันไม่ สอดคล้องกับหลักคำสอนในพุทธศานา

กล่าวโดยสรุป สำหรับเรื่องความสอดคล้องของชาวพุทธส่วนใหญ่ในสังคมไทยปัจจุบัน จะ เห็นได้ว่โดยส่วนใหญ่แล้วความเชื่อเรื่องพระเครื่องของชาวพุทธส่วนใหญ่ในสังคมไทยปัจจุบันมี ความสอดคล้องกับหลักคำสอนในพุทธศานาน้อยมาก และบางส่วก็ไม่มีว่ความสอดคล้องกันเลย

1.6 ด้านสภาพการณ์ปัจจุบันพระเครื่องถูกนำมาใช้ในด้านพาณิชย์ กับการเผยแพร่ พระพุทศศานา

จากข้อมูลในปัจจุบัน เช่น การเช่าพระอาจมีมูลค่าหลายล้านบาทขึ้นอยู่กับความนิยมและ ความเชื่อมั่น วงการพระเครื่องได้ขยายความนิยมสู่ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสถานะ ทั้งนักเรียน-นักศึกษา ชาวต่างชาติ อย่างแพร่หลาย ต่างจากสังคมไทยในอดีตทีอยู่ในแวดวงจำกัดหรือบางอาชีพ วัด หรือหน่วยงานสาธารณกุศลต่างๆ ปัจจุบันนิยมสร้างพระเครื่องเพื่จัดจำหน่ายในการหารายได้ เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สร้างถาวรวัตถุ การบูรณะซ่อมแซมสิ่งก่อสร้าง ทุนการศึกษา ฯลฯ การซื้อ ขาย-แลกเปลี่ยนพระเครื่องสามารถสร้างกำไร เป็นรายได้ทีดีมากกับผู้ที่สะสมและผู้อยู่ในแวดวง พระเครื่อง การซื้อขาย-แลกเปลี่ยนพระเครื่องมีผลกระทบทำให้พุทธศาสนิกชนเลื่อมความศรัทธา ในแง่ภาพลักษณ์ เป็นต้น

การนำเสนอเรื่องราวของพระเครื่องในแง่อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ และความศักดิ์สิทธิ์เป็น การเบี่ยงเบนหลักธรรมคำสอนทางพระพุทศศานา เพื่อโน้มน้าวในการจำหน่ายนำมาเชื่อมโยงกับ ข้อทีว่าวงการพระเครื่องได้ขยายความนิยมสู่ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสถานะ ทั้งนักเรียน-นักศึกษา ชาวต่างชาติ อย่างแพร่หลาย ต่างจากสังคมไทยในอดีต ทีอยู่ในแวดวงจำกัดหรือบางอาชีพ รวมทั้ง เชื่อมโยงกันในการค้าขายจำหน่ายพระเครื่อง หรือเชิงพุทธพาณิชย์นั้นไม่ช่วยในการสืบทอด พระพุทศศานา ก็แสดงให้เห็นว่ พระเครื่องถูกนำมาใช้ในด้านพาณิชย์มากกว่าด้านการเผยแพร่ พระพุทศศานา

การเช่าหาพระเครื่องนั้นเป็นสิทธิของผู้บริโภคหรือผู้ทีนิยมไม่มีผลกระทบใดๆต่อความเชื่อ หรือความศรัทธาในพุทธศานา วัดและหน่วยงานสาธารณะควรมีบทบาทในการดูแลในการ จัดสร้างและการจัดจำหน่ายพระเครื่องให้อยู่ในเจตนาธรรมณ์ เพื่อสาธารณะประโยชน์มิใช่การค้า กำไร, ในสถานการณ์ปัจจุบันหน่วยงานด้านศาสนาของไทยและหน่วยงานของรัฐ ควรเข้ามา ควบคุมการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือเช่าพระเครื่องในท้องตลาดทั่วไปด้วย และเราควรสนับสนุน

วัด หรือองค์การสาธารณณะได้จัดสร้างและจำหน่ายพระเครื่องเป็นจำนวนมาก เพื่อประโยชน์ด้านสาธารณณะ ด้วยเหตุและผลจากข้อมูลและผลจากการวิจัย เงื่อนไขที่มาจากแบบสอบถามในทุกข้อ ล้วนเป็นไป ในด้านที่พระเครื่องจัดเป็นวัตถุมงคลที่เกี่ยวข้องกับด้านทรัพย์สิน เงินทองและผลประโยชน์ ในรูปแบบต่างๆเกือบทั้งสิ้น จึงพอสรุปได้ว่า พระเครื่องถูกนำมาใช้ในด้านพาณิชย์มากกว่าด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมปัจจุบัน

2. อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

2.1 ด้านกลุ่มเป้าหมาย จากผลการศึกษาพบว่า พระสงฆ์ในปัจจุบันมีการศึกษาที่สูงขึ้นกว่าในอดีต ซึ่งในอดีตนั้นส่วนใหญ่แล้วจะมีการศึกษาเพียงแค่ระดับ ป.1 – ป.4 แต่ปัจจุบัน พระสงฆ์มีการศึกษาที่สูงขึ้น อยู่ในระดับปริญญาตรีเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้ถูกอบรมหลักสูตรคำสั่งสอนมาอีกลักษณะหนึ่ง อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีการศึกษาที่อยู่ในระดับปริญญาตรีค่อนข้างสูงและได้ศึกษาประชากรหลายกลุ่ม ตั้งแต่ พระภิกษุ-สามเณร กลุ่มผู้จำหน่ายพระเครื่อง-ผู้นิยมสะสมพระเครื่อง และกลุ่มพุทธศาสนิกชนทั่วไป ซึ่งจำนวนที่วิจัยแต่ละกลุ่มก็แตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่า การศึกษาและกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันส่งผลให้ แนวคิด ความเชื่อ ความศรัทธาเรื่องพระเครื่อง และหลักสูตรคำสั่งสอนแตกต่างกันออกไป ในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่า ควรศึกษาแนวคิด และความเชื่อจากกลุ่มเป้าหมาย เพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อให้ผลการวิจัยได้เจาะลึกถึงกลุ่มประชากรเป้าหมายอย่างแท้จริง

2.2 ด้านความสอดคล้องกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ปัจจุบันสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคโลกาภิวัตน์มากขึ้น ประชาชนทั่วไปมีการแข่งขันกันค่อนข้างสูง จากผลการศึกษา พระเครื่องจึงถูกนำมาใช้ในด้านพาณิชย์มากกว่าด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่า ควรสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณค่าของมนุษย์ในด้านจิตใจ มากกว่าการยึดติดในด้านวัตถุ โดยส่วนของราชการที่เกี่ยวข้อง สถาบันการศึกษาของรัฐ และด้วยความร่วมมือจากภาคเอกชน ทั้งด้านการใช้สื่ออย่างหลากหลายทุกรูปแบบ เพื่อความเข้าใจอย่างง่ายกับชาวไทยที่นับถือพุทธโดยทั่วไป และการเผยแผ่แก่นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เจาะจง ในด้านที่ให้เห็นถึงประโยชน์อย่างแท้จริงของการปฏิบัติตามคำสอนทางพระพุทธศาสนา มากกว่าการเสียเวลาและติดขัดกับ วัตถุที่เป็นเพียงกระพี้หรือส่วนที่สำคัญรองลงมา ซึ่งแม้ใช้ให้เกิดคุณประโยชน์ก็ควรเป็นเพียงกุศโลบายเพื่อเข้าถึงการ ละวาง และเป็นประโยชน์เบื้องต้นเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานและแนวเหตุผล ทั้งสิ้น 3 ประเด็นหลักที่แตกต่างกัน เพื่อศึกษาความเชื่อมโยง และครอบคลุมแง่มุมที่หลากหลาย คือ

- 1) ในด้านพระเครื่องมีอิทธิพลและผลกระทบต่อ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา
- 2) ในด้านความเชื่อเรื่องพระเครื่องของชาวพุทธส่วนใหญ่ในสังคมไทยปัจจุบันกับความสอดคล้องกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา
- 3) ในด้านที่พระเครื่องถูกนำมาใช้ในด้านพาณิชย์หรือเชิงพุทธพาณิชย์ กับด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

ซึ่งจากความหลากหลายและแง่มุมที่แตกต่างกันอย่างมากดังกล่าว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าสามารถนำข้อมูลและผลการศึกษาเบื้องต้นนี้ เพื่อทำการศึกษาเชิงลึก โดยแยกศึกษาในแต่ละประเด็น ในการทำวิจัยครั้งต่อไป.